

УДК 657.421.3

DOI:10.24144/2078-1431.2021.1(26).188-200

Галина Уманців,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування,
сертифікований бухгалтер-практик (САР)

Владислав Новіков,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
Київський національний торговельно-економічний університет

ГЛОБАЛЬНА КРИЗА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю присвячено дослідженню впливу COVID-19 на світову та національні економіки. На основі дослідження інформаційних ресурсів міжнародного та національного рівнів, пов'язаних з соціально-економічними змінами, викликаними стрімким поширенням пандемії, висвітлено її наслідки для економік США, Японії, Китаю та України. Досліджено практики урядів багатьох країн світу, спрямовані на подолання соціально-економічних проблем населення, спричинених економічним занепадом, який обумовлений геополітичними, політико-економічними та макроекономічними факторами впливу. Це суттєво ускладнює прогнозування майбутніх подій та призводить до зростання кредитних й інших ризиків, пов'язаних з фінансовими інструментами, знецінення активів та інших наслідків, що, своєю чергою, потребує відповідного розкриття у фінансовій звітності. Проаналізовано основні аспекти обліку, на які COVID-19 матиме найбільший вплив, та узагальнено вимоги щодо формування фінансової звітності суб'єкта господарювання в умовах економічної невизначеності.

Ключові слова: пандемія, економічна невизначеність, фінансова звітність, міжнародні стандарти фінансової звітності, кредитні ризики, знецінення активів.

The article is devoted to the study of the impact of COVID-19 on the world and national economy. Its consequences for the economies of advanced countries: the United States, Japan, China, Ukraine based on a study of information resources at the international and national levels related to socio-economic changes caused by the rapid spread of the pandemic, have been covered. The practices of the governments of many countries of the world aimed at overcoming the socio-economic problems of the population caused by the economic decline, which is the result of geopolitical, political-economic and macroeconomic factors, have been studied.

The consequences of quarantine restrictions have led to uncertainty in the activities of economic entities regarding their ability to continue their activities on a continuous basis. This significantly complicates the forecasting of future events and leads to an increase in credit and other risks associated with financial instruments,

impairment of assets and other consequences, which, in turn, requires appropriate disclosure in financial statements. The article analyzes the main aspects of accounting on which COVID-19 will have the greatest impact and summarizes requirements for the formation of financial statements of a business entity in conditions of economic uncertainty.

Key words: *pandemic, economic uncertainty, financial reporting, international financial reporting standards, credit risks, asset impairment.*

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 обумовила зміни в усіх сферах економіки. Здебільшого всі процеси, які відбуваються протягом 2020-2021 рр. на геополітичному просторі, певною мірою пов'язані з динамічними змінами в економіко-політичних та соціальних відносинах. Міцним фундаментом економіки є підприємницька діяльність, яка так чи інакше пов'язана зі складанням фінансової звітності та веденням бухгалтерського обліку. У статті проведено аналіз впливу пандемії на економічну діяльність, а також зроблено спробу оцінити наслідки пандемії COVID-19 на бухгалтерський облік та фінансову звітність підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що зазначеній тематиці присвячено значну кількість наукових публікацій. Це пояснюється тим, що вчені всього світу намагаються обґрунтувати напрями зменшення впливу пандемії на політико-економічні та соціальні процеси. Науковці, які активно аналізують наслідки COVID-19, здебільшого зосереджені на проведенні досліджень у макроекономічному вимірі. Вагомий внесок у розкриття різноманітних аспектів впливу COVID-19 на динаміку економічних процесів зробили К. Бояринова, В. Дергачова, М. Кравченко, К. Копішинська, які спрогнозували в короткостроковому періоді розвиток економіки України та сусідніх країн [1]. П. Орлов вдало пов'язав сучасні економічні події з наслідками світової економічної кризи 2008 р [2]. В. Залізко, Д. Новак, П. Кухта, Р. Микула обґрунтували напрями впливу пандемії на перспективи становлення нового технологічного устрою [3]. І. Федулова та М. Джулай розкрили особливості впливу коронакризи на розвиток українських підприємств [4]. Українські дослідники І. Черленяк та О. Курей розкривають вплив пандемії коронавірусу на розвиток національної економіки та глибоко аналізують потенційні наслідки такого впливу [5]. Ю. Уманців та В. Урбанович аналізують макроекономічний вимір фіскальної політики за умов розгортання глобальної кризи [6]. О. Коркушко та О. Свирида висвітлюють питання формування фінансової звітності за міжнародними стандартами в умовах пандемії [7].

У працях науковців охарактеризовані економіко-статистичні показники різних країн світу на певному етапі поширення пандемії. Поширення коронавірусної інфекції, оголошення у зв'язку з цим пандемії і подальша економічна криза істотно вплинули на бухгалтерський облік і фінансову звітність багатьох компаній як у світі, так і в Україні. Пандемія створює величезні труднощі для підприємств, що складають фінансову звітність за міжнародними стандартами.

Метою статті є визначення наслідків пандемії, спричиненої COVID-19, для бухгалтерського обліку та розкриття інформації у фінансовій звітності.

Викладення основного матеріалу. Пандемія COVID-19 призвела до значних економічних втрат чи не в кожній країні світу. Переважна більшість розвинутих країн, намагаючись захистити своє населення, вдалася до радикальних карантинних заходів. Часткове або повне призупинення виробництва, занепад туристичної галузі, обмеження діяльності сфери харчування, закриття розважальних закладів, значне зменшення пасажиропотоку абсолютно в усіх сферах перевезення – всі ці фактори призводять до зменшення грошових потоків бізнесової сфери, переважна більшість представників якої вже сьогодні перебуває на межі банкрутства, що спричиняє падіння ВВП країн, невиконання бюджетів та занепад національних економік. Так, наприклад, ознаки рецесії в економіці США спостерігалися з середини березня 2020 року. За розрахунками аналітиків з Bank of America, прогнозовані обсяги зменшення валового внутрішнього продукту країни очікуються на рівні 1%, а за даними Morgan Stanley падіння ВВП очікується взагалі на рівні 5,5%, що буде найбільшим різким обвалом за останні сімдесят років [8].

Федеральний резерв США у 2020 році оголосив про додаткове виділення 2,3 трлн дол., які спрямовані на підтримку малого і середнього бізнесу в часи пандемії, задля того, щоб допомогти штатам та округам боротися з її економічними наслідками. Американській економіці знадобиться приблизно десять років на відновлення після кризи, викликані пандемією коронавірусу і запровадженими через це обмеженнями [9, 10].

Також чималого пандемічного удару зазнав Китай. Як відомо, саме Китай став епіцентром поширення коронавірусної хвороби. На відміну від багатьох інших країн, загальнонаціональний карантин влада Китаю не оголошувала, як правило, обмеження запроваджувалися в найбільш постраждалих регіонах – точково. Однак, незважаючи навіть на такі поступки влади, пандемія все одно спричинила рекордний обвал економіки країни. У першому кварталі 2020 року обсяг ВВП Китаю зазнав падіння на 6,8% порівняно з аналогічним періодом попереднього року [11]. Слід звернути увагу на те, що китайські аналітики були менш оптимістичними в прогнозах на перший квартал. Однак податкові та кредитні пільги спричинили перезапуск частини економіки, яка була майже повністю зупинена у січні 2020 року, що сприяло певній стабілізації ситуації. Значне занепокоєння також викликає відсутність загального попиту на товари та послуги [12]. Беззаперечним є той факт, що розраховувати на швидке відновлення внутрішнього попиту не можна, бо багато заходів все ще перебувають під заборонаю. Зовнішній попит демонструє ще гіршу ситуацію, ніж внутрішній, по мірі поширення пандемії він перейшов у стадію помірної рецесії. Пекін вже надає великий пакет стимулів для боротьби з найгіршою рецесією за останні десятиліття, причому більша частина фінансування припадає на Народний банк Китаю. За рахунок таких дій

Народний банк Китаю має намір зберегти високий рівень ліквідності в банківській системі, з метою підтримання економіки на фоні коронавірусної кризи [13].

На відміну від Китаю, який до пандемії демонстрував постійне зростання, в Японії були певні труднощі і без коронавірусної кризи. Останні два квартали 2019 року ВВП країни зазнав певного спаду через низку причин. Наразі вперше за останні п'ять років Японія увійшла у повномасштабну рецесію. Владою Японії було вирішено спрямувати значні за обсягами ресурси на підтримку економіки. Такі кошти були спрямовані на підтримку підприємництва в країні, стимулювання ділової активності компаній та частково на виплати з безробіття [14].

В Україні, за даними Державної служби статистики, на кінець другого кварталу 2020 року відбулося падіння промисловості на 48%, готельно-ресторанного бізнесу на 82%, оптової і роздрібною торгівлі на 31%, освіти і культури на 70%, будівництва на 13%, вантажних та пасажирських перевезень на 24 % [15]. Також негативну динаміку демонструє обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу. Так, у березні 2020 року він зменшився на 10,5% порівняно з базовим періодом. Зазначений відсотковий показник еквівалентний втратам в обсязі 100 млн. дол. лише за один місяць. Знизилася частка основного ринку збуту українських товарів – з 41,3% до 38,6%. Зазначені зміни обумовлені тим, що у сучасних реаліях кожна країна намагається в першу чергу підтримати національного виробника. У багатьох країнах світу національне виробництво було переорієнтовано із зовнішніх ринків на внутрішні. Такий крок дозволив державним інституціям позбутися зовнішнього впливу на і без того хитку національну економіку. Вказана тенденція спостерігається і на ринках України [17]. Ситуація з COVID-19 не могла не позначитись на ринку праці. Так, за даними Державного центру зайнятості від початку карантину 146270 осіб отримали статус безробітних, що вдвічі більше аналогічного періоду минулого року, роботу змогли знайти 79000 осіб [15, 16].

Наразі абсолютно всі світові інституції продовжують роботу над мінімізацією негативного впливу пандемії на повсякденні умови існування населення. Інвестори та політики у всьому світі завмерли в очікуванні наступної хвилі пандемії. Доки будуть існувати обмеження соціального дистанціювання, відновлення економічної активності буде у кращому разі дуже повільним, що своєю чергою відобразатиметься на макроекономічних та геополітичних показниках.

Наслідки глобальної пандемії COVID-19 для сфери бухгалтерського обліку та поданні фінансової звітності обумовлені новими реаліями існування людства. Запроваджені державами карантинні обмеження мають чималий негативний вплив на економічну активність, порушуючи нормальну діяльність підприємств. Враховуючи суттєвість впливу карантинної події на економічне середовище та конкретного суб'єкта господарювання, слід охарактеризувати її вплив на облікові оцінки через розкриття інформації у фінансовій звітності за 2020 рік. На рисунку 1 зазначено аспекти обліку, на які найбільше вплине поширення COVID-19.

Рис. 1. Аспекти бухгалтерського обліку, на які COVID-19 матиме найбільший вплив

Вплив пандемії на фінансову звітність компаній може бути різноманітним, і точний ефект такого впливу залежатиме від фактів та обставин, що притаманні кожному окремому суб'єкту господарювання. Компанією BDO проаналізовано в розрізі МСФЗ (Міжнародних стандартів фінансової звітності) можливі наслідки впливу COVID-19 на розкриття інформації у фінансовій звітності (табл. 1).

Таблиця 1. Розкриття інформації у фінансовій звітності про вплив наслідків COVID-19 на її показники

Назва МСФЗ	Характеристика факторів впливу на показники фінансової звітності
МСФЗ 9. Фінансові інструменти МСФЗ 7. Фінансові інструменти: розкриття інформації	Зростання рівня очікуваних кредитних збитків. Розкриття інформації про кредитний ризик, що виникає від фінансових активів (дебіторська заборгованість, торговельна дебіторська заборгованість, тощо), може потребувати значно більшого розкриття через суттєві судження та оцінки.

МСБО 36. Знецінення активів	Розрахунки щодо економічної вигоди від використання активу можуть потребувати коригувань (наприклад, переглянуті грошові потоки і/або скоригована ставка дисконтування). Справедлива вартість за вирахуванням витрат на вибуття може зменшитися, а також може зникнути активний ринок для певних типів активів
МСБО 1. Подання фінансової звітності	Зміни у класифікації активів та зобов'язань як поточні та непоточні. Активи можуть більше не бути спожитими або погашеними протягом «нормального операційного циклу». Зобов'язання можуть змінитися на «до запитання» через порушення умов договору і, відповідно, класифікуватися як поточні зобов'язання.
МСБО 2. Запаси	Зменшення чистої реалізаційної вартості внаслідок уцінки запасів
МСБО 28. Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства	Потенційна можливість знецінення балансової вартості інвестицій в контрольовані підприємства. Компанії можуть понести збитки на суму, що перевищує балансову вартість їх інвестицій
МСБО 12. Податок на прибуток	Оцінка можливості компанії відшкодувати вартість тимчасових різниць, що підлягають вирахуванню, потребує врахування всієї наявної інформації.
МСФЗ 13. Оцінка справедливої вартості	Вплив пандемії може спричинити значні складнощі в оцінці справедливої вартості через високу мінливість ринків і/або відсутність активного ринку
МСФЗ 15. Дохід від договорів з клієнтами	Деякі компанії повинні обліковувати значну частину отриманої винагороди або заборгованості як контрактне зобов'язання, а не дохід, якщо існує суттєва невизначеність, пов'язана з тим, чи відшкодує компанія винагороду в майбутньому.
МСФЗ 16. Оренда	Можливе знецінення активів з права користування. Власники майна можуть запропонувати орендарям поступки (наприклад, період безоплатної оренди, відкладення платежу, готівкові платежі від орендодавця орендарю тощо), щоб компенсувати їм перебої у діяльності.

Джерело: [23]

Згідно з МСБО 1, під час складання фінансової звітності управлінцям та аналітикам необхідно оцінювати здатність суб'єкта господарювання провадити свою діяльність на безперервній основі. Мати впевненість у стратегічному розвитку підприємства наразі просто неможливо. Одночасний вплив сукупності об'єктивних факторів, які спричинили негатив-

ний вплив на переважну більшість економічних показників підприємства, змушують відмовитися від припущення щодо безперервної діяльності. Тому події карантину вимагатимуть коригування звітності за поточний звітний період вже не на основі безперервної діяльності.

Особливу увагу щодо безперервної діяльності необхідно приділяти компаніям, які зазнали найбільшого грошового відтоку через пандемію. До таких можна віднести сферу роздрібною торгівлі, промислового виробництва, туристичної галузі, готельного бізнесу та подорожей. Підприємствам, які оперують у цій галузі, необхідно проводити додаткові аналізи чутливості суб'єкта ринку на його зовнішній сегмент.

Коли управлінський персонал оцінює, чи можна застосовувати припущення про безперервність діяльності, ключовим завданням має бути оцінка, чи достатньо ліквідності у компанії для того, щоб продовжувати виконання зобов'язань у встановлені строки. Для цього необхідно проаналізувати, чи має компанія достатні кошти та кредитні лінії для покриття короткострокових потреб; чи необхідні додаткові дії з боку управлінського персоналу, завдяки яким компанія зможе генерувати достатні грошові потоки для виконання своїх зобов'язань у встановлені строки; чи очікується виконання фінансових ковенантів, що містяться в договорах кредитування, за різних сценаріїв розвитку подій; чи необхідно компанії домовлятися з кредиторами про реструктуризацію позик; чи необхідно реструктурувати операції з метою зменшення операційних витрат тощо.

Вплив COVID-19 призвів до значного погіршення економічних умов для багатьох компаній та збільшення економічної невизначеності для інших і, таким чином, може бути подією, що може спричинити зменшення корисності використання активу. За наявності події, що може спричинити зменшення корисності, необхідно визначити суму очікуваного відшкодування (більша з двох оцінок: вартість під час використання та справедлива вартість за вирахуванням витрат на вибуття активу чи одиниці, яка генерує грошові кошти), що зазвичай вимагає від управлінського персоналу прогнозування майбутніх грошових потоків.

Стратегічні зміни, що відбуваються в активах та пасивах балансу, обумовлені зміною справедливої вартості, яка є оцінкою що ґрунтується безпосередньо на ринкових даних. Враховуючи рекомендації 77 параграфу МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», саме ціна котирування на активному ринку є надійним визначенням справедливої вартості. За сучасних умов експертам доводиться проводити оцінку вартості з використанням закритих даних, які обумовлені перш за все нестабільністю ринків. У МСФЗ 13 прямо передбачені ситуації, пов'язані з припущеннями про ризикову діяльність, зокрема у 87 параграфі йдеться про те, що закриті вхідні дані мають базуватися на припущеннях, якими аргументували б учасники ринку, встановлюючи ціну на ті чи інші активи чи зобов'язання [18].

На інформаційному ресурсі з питань впливу коронавірусу на фінансову звітність Deloitte наведено ряд рекомендацій щодо ключових факторів та ризиків, які слід враховувати при оцінці справедливої вартості з ви-

користанням методів оцінки. Так, вони, зокрема, включають зменшення обсягів виробництва, попиту та пропозиції товарів і послуги; підвищення рівня кредитного ризику та ризику ліквідності, як власного, так і контрагентів; негативний валютний вплив на компанії, які мають переважну більшість закупівель в іноземній валюті; компанії, які оперують у видобувних галузях, можуть відчувати істотні зміни в обсягах реалізації та цінних показників видобутої продукції [20].

Враховуючи посилення економічної невизначеності, суб'єктам господарювання в річних звітах буде доречним розкривати інформацію про чутливість задля того, щоб надати можливість користувачам об'єктивно оцінити, яким чином була визначена справедлива вартість ресурсів, джерел їх формування та капіталу. Розкриття цієї інформації є необхідним як відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності», так і згідно з МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості». Слід зазначити, що у МСФЗ 13 прямо передбачено вимоги, пов'язані з розкриттям інформації у тому випадку, коли суми переносяться на третій рівень в ієрархії справедливої вартості, враховуючи і інформацію про чутливість.

При цьому щодо проміжної фінансової звітності, то тут необхідно враховувати вимоги МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність», а саме значна кількість інформації, що підлягає розкриттю по оцінці справедливої вартості фінансових інструментів згідно з МСФЗ 13, має бути розкрита. Також має включатися розкриття інформації з приводу чутливості та вагомості перенесення між рівнями ієрархії справедливої вартості. Окрім цього, відповідно до МСБО 34 необхідно пояснити значущі події та операції, які вплинули на фінансову звітність та результат компанії. Пандемія COVID-19 є саме тією значущою подією. Однак слід врахувати той факт, що розкриття щодо справедливої вартості необхідно лише у тому разі, коли вони є важливими для поточного проміжного періоду.

В умовах економічної невизначеності варто приділити особливу увагу обтяжливим контрактам. До такого типу контрактів належать ті, за якими неминучі витрати по виконанню зобов'язань перевищують економічні вигоди, що мають бути отримані за договором. Під неминучими витратами прийнято розуміти одну із менших величин: витрати на розірвання контракту або чисті витрати на виконання договору. Прикладом обтяжливого договору купівлі-продажу може бути ситуація припинення виробництва або банкрутство постачальника. Також падіння попиту на товари може призвести до обтяжування договору купівлі-продажу. Ймовірність кожного з варіантів є досить високою у теперішній ситуації.

Під час підготовки прогнозу щодо витрат та вигід, пов'язаних з обтяжливими контрактами, слід відображати потенційні фактори впливу на дату звітності – для прикладу, зменшення корисності нефінансових активів, що є доволі зрозумілим за сучасних умов. Враховуючи те, що ситуація довкола пандемії постійно змінюється, можливо знадобиться оновити прогнози, що були зроблені раніше, з метою відображення на звітну дату актуальної інформації. У разі, якщо вплив вартості грошових коштів у часі є суттєвим, необхідно дисконтувати резерв за обтяжливим контрактом. У

реаліях сьогодення ми можемо спостерігати, що центральні банки багатьох країн світу знижують облікові ставки у відповідь на поширення пандемії. Наразі суб'єктам господарювання необхідно оновити ставку дисконтування, якщо вона змінилася. Водночас, перш ніж визнавати суму резервів за обтяжливими контрактами, слід протестувати активи, які безпосередньо стосуються умов договору на предмет зменшення корисності.

Також слід врахувати той факт, що резерв може бути нарахований лише за вже існуючим поточним зобов'язанням. Суб'єкт господарювання не має права визнати резерв за витратами на відновлення діяльності та майбутніми операційними збитками. Для мінімізації економічних потрясінь у майбутньому управлінському персоналу необхідно переглянути умови договорів, підписаних з контрагентами, та визначити, чи є вартість виходу із договору нижчою, ніж вартість його виконання. На нашу думку, важливо переглянути суттєві умови договору та чітко встановити, чи врегульовані юридичні права та обов'язки сторін у разі форс-мажорних обставин, спричинених COVID-19 [20].

Окрему увагу слід приділити саме компаніям, які провадять діяльність у фінансовій сфері, оскільки саме їх безпосередньо стосується оцінювання очікуваних кредитних збитків. Це пов'язано з тим, що переважна більшість джерел фінансування припадає саме на залучені кошти іззовні, що виражено у вигляді довгострокової або поточної кредиторської заборгованості. З одного боку, є позитивним той факт, коли підприємство має можливість провадити свою діяльність за рахунок залучених коштів під майже нульові відсоткові ставки. З іншого, – тенденції сучасності змушують замислитися над тією граничною межею, коли банкрутство наших дебіторів може поставити під ризик безперервну діяльність нашого підприємства.

Відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» необхідно проводити оцінку очікуваних кредитних збитків як неупереджену суму, при цьому використовуючи тільки достовірно підтверджену інформацію, яку бажано отримувати без додаткових витрат на звітну дату. Сюди можна віднести інформацію, яка пов'язана з поточними умовами зовнішнього середовища компанії та майбутні прогнози щодо економічних умов. У ситуації, яка склалася, прогнози не можуть бути довгостроковими, але можна використовувати й короткострокові. Оцінка очікуваних кредитних збитків ускладнюється тим, що вимагає від аналітика враховувати низку можливих результатів та припущень, а також слід використовувати аналітичне мислення в момент визначення ступеня обґрунтованості інформації.

На нашу думку, компанії будуть змушені користуватися відкритими лімітами за кредитними лініями задля того, щоб утримати додаткову ліквідність. Потік готівки має допомогти їм вистояти в часи економічного потрясіння. Зазначена складова є актуальною для ретельного аналізу щодо оцінки ризиків по зобов'язаннях з надання кредитів, або позик з можливістю пролонгації чи довгострокового користування. Саме довгострокові кредити є особливим викликом для банків та фінансової сфери. Це пов'язано з тим, що при такому кредитуванні, як правило, йдеться про залу-

чення великих обсягів коштів, а в сучасних умовах ризик неповернення їх є дуже високим.

Висновки. Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що поширення пандемії COVID-19 значною мірою вплинуло на умови діяльності суб'єктів господарювання. Економічні наслідки COVID-19 призводять до підвищення рівня невизначеності та ризиків, з якими компаніям не доводилося мати справу раніше. Це, своєю чергою, впливає на розкриття інформації у фінансовій звітності підприємств. Тому потребують подальших досліджень питання, пов'язані з обліково-аналітичним забезпеченням оцінки ризиків в умовах невизначеності у зв'язку з коронавірусною пандемією та їх впливу на фінансову звітність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бояринова К.О., Дергачова В.В., Кравченко М.О., Копішинська К.О. Аналіз прогнозів впливу пандемії коронавірусу на економіку України та сусідніх країн // БізнесІнформ. 2020. №7. С. 6-15. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-6-15>
2. Орлов П.А. Світова економічна криза і пандемія COVID-19 та їх уроки для уряду країн // БізнесІнформ. 2020. №6. С. 30-40. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-30-40>
3. Залізко В.Д., Новак Д.В., Кухта П.В., Микула Р.В. Вплив COVID-19 на інноваційний розвиток економіки України та Польщі: сучасний стан і перспективи. БізнесІнформ. 2020. №4. С. 4. 30-40. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-79-87>.
4. Федулова І., Джулай М. Економічні наслідки пандемії COVID-19 для підприємств України // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2020. №4. С. 74-91. URL: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(132\)06](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(132)06)
5. Черленяк І. І., Курей О. А. Виклики антикризового управління економікою в умовах пандемії // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2020. №1. С. 10-18. doi.org/10.24144/2409-6857.2020.1(55).10-18
6. Уманців Ю., Урбанович В. Макроекономічний вимір фіскальної політики в умовах розгортання глобальної кризи // Геополітика України: історія і сучасність. 2020. Вип. 1. С. 119-131. doi.org/10.24144/2078-1431.2020.1(24)
7. Коркушко О., Свирида О. Формування фінансової звітності за міжнародними стандартами в умовах пандемії // Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 47. С. 186-189. <https://doi.org/10.32843/infrastructure47-34>
8. Bank of America says the recession is already here: «Jobs will be lost, wealth will be destroyed». URL: <https://www.cnbc.com/2020/03/19/bank-of-america-says-the-recession-is-already-here-jobs-will-be-lost-wealth-will-be-destroyed.html>.
9. The employment situation – October 2020. United States Department of Labor. 2020 p. 42. URL: <https://www.bls.gov/news.release/pdf/empst.pdf>.
10. Конгрес США оцінив терміни відновлення економіки. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/06/03/novyna/svit/konhres-ssha-oczinyv-terminy-vidnovlennya-ekonomiky>.
11. Економіка Китаю показала рекордне падіння через коронавірус. URL: <https://finclub.net/ua/news/ekonomika-kytaiu-pokazala-rekordne-padinnia-cherez-koronavirus.html>.
12. Hobbled by coronavirus, China's first-quarter GDP shrinks for first time on record. URL: <https://www.reuters.com/article/us-china-economy-gdp/chinas>

- first-quarter-gdp-posts-first-decline-on-record-as-virus-shuts-down-economy-idUSKBN21Z08Q?fbclid=IwAR05zmGny4_3_M03au5vHKAD02S3KMu3BmMx5ByfFgCzitDPO3cl_B9vKy0.
13. Китай надрукує трильйони юанів через загрозу рецесії. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/ekonomika-kitayu-pekyn-nadrukuye-trilyoni-yuaniv-cherez-zagrozu-recesiji-novini-ukrajina-11043965.html>.
 14. Коронавірус: Японія виділить 4 мільярди доларів на підтримку економіки. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/10/657867/>.
 15. Возняк Г., Жеребило І. Мінливість економіки в умовах пандемії: фінансово-економічні наслідки для країни та територіальних громад // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2020. Вип. 3. С.51-57. URL: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-03-51-57>
 16. Ситуація на зареєстрованому ринку праці та діяльність державної служби зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68>.
 17. Крамар О. Экспорт-импорт-карантин. URL: <https://m.tyzhden.ua/publication/242714>. Наиболее вероятные последствия коронавируса для бухучета – разъяснение. URL: <https://gaar.ru/news/159576/>.
 18. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 «Оцінка справедливої вартості». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_068#Text.
 19. Чи належним чином визначається справедлива вартість? URL: <https://home.kpmg.ua/uk/home/insights/2020/04/covid-19-assets-1b.html>.
 20. Чи призвів COVID-19 до виникнення неминучих зобов'язань чи збиткових договорів? URL: <https://home.kpmg.ua/uk/home/insights/2020/04/covid-19-liabilities.html>.
 21. Потенційний вплив спалаху коронавірусу на фінансову звітність. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/potential-effects-of-the-coronavirus-outbreak-on-reporting-periods>.

REFERENCES

1. Boiarynova, K.O., Derhachova, V.V., Kravchenko, M.O., & Kopishynska, K.O. (2020). Analiz prohoziv vplyvu pandemii koronavirusu na ekonomiku Ukrainy ta susidnikh krain [Analysis of forecasts of the impact of the coronavirus pandemic on the economy of Ukraine and neighboring countries]. *BiznesInform – BusinessInform*, №7, 6-15. Retrieved from <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-6-15> [in Ukrainian].
2. Orlov, P.A. (2020). Svitova ekonomichna kryza i pandemiia COVID-19 ta yikh uroky dlia uriadu krain [The global economic crisis and the COVID-19 pandemic and their lessons for the government]. *BiznesInform – BusinessInform*, №6, 30-40 Retrieved from <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-30-4>[in Ukrainian].
3. Zalizko, V.D., Novak, D.V., Kukhta, P.V., & Mykula R.V. (2020). Vplyv COVID-19 na innovatsiyni rozvytok ekonomiky Ukrainy ta Polshchi: suchasnyi stan i perspektyvy. [The impact of COVID-19 on the innovative development of the economy of Ukraine and Poland: current status and prospects]. *BiznesInform - BusinessInform*, №4, 30-40. Retrieved from <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-79-87> [in Ukrainian].
4. Fedulova, I., & Dzhulai M. (2020). Ekonomichni naslidky pandemii COVID-19 dlia pidpriemstv Ukrainy. [Economic consequences of the COVID-19 pandemic for Ukrainian enterprises]. *Visnyk Kyiv's'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu - Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics*, №4, 74-91. Retrieved from [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(132\)06](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(132)06) [in Ukrainian].
5. Cherleniak, I. I., & Kurei, O. A. (2020). Vykyky antykrizovoho upravlinnia ekonomikoiu v umovakh pandemii [Challenges of crisis management of the economy

- in a pandemic]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Ekonomika - Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics, №1., 10-18* [in Ukrainian].
6. Umantsiv, Yu., & Urbanovych, V. (2020). Makroekonomichni vymiry fiskalnoi polityky v umovakh rozghortannia hlobalnoi kryzy [Macroeconomic dimension of fiscal policy in the context of the global crisis]. *Heopolityka Ukrainy: istoriia i suchasnist - Geopolitics of Ukraine: history and modernity, 1, 119-131* [in Ukrainian].
 7. Korkushko, O., & Svyryda, O. (2020). Formuvannia finansovoi zvitnosti za mizhnarodnyimi standartamy v umovakh pandemii [Formation of financial statements according to international standards in a pandemic]. *Infrastruktura rynku - Market infrastructure, 47, 186-189* [in Ukrainian].
 8. Bank of America says the recession is already here: «Jobs will be lost, wealth will be destroyed». Retrieved from <https://www.cnbc.com/2020/03/19/bank-of-america-says-the-recession-is-already-here-jobs-will-be-lost-wealth-will-be-destroyed.html> [in English].
 9. The employment situation – October 2020. United States Department of Labor. 2020 p. 42. Retrieved from <https://www.bls.gov/news.release/pdf/empsit.pdf> [in English].
 10. Konhres SShA otsinyv termyny vidnovlennia ekonomiky [The US Congress has assessed the timing of economic recovery]. *www.slovoidilo.ua*. Retrieved from <https://www.slovoidilo.ua/2020/06/03/novyna/svit/konhres-ssha-ocinyv-termyny-vidnovlennya-ekonomiky> [in Ukrainian].
 11. Ekonomika Kytai pokazala rekordne padinnia cherez korona virus [China's economy has shown a record decline due to coronavirus]. *finclub.net*. Retrieved from <https://finclub.net/ua/news/ekonomika-kytaiu-pokazala-rekordne-padinnia-cherez-koronavirus.html> [in Ukrainian].
 12. Hobbled by coronavirus, Chinas first-quarter GDP shrinks for first time on record. Retrieved from https://www.reuters.com/article/us-china-economy-gdp/chinas-first-quarter-gdp-posts-first-decline-on-record-as-virus-shuts-down-economy-idUSKBN21Z08Q?fbclid=IwAR05zmGny4_3_M03au5vHKAD02S3KMu3BmMx5ByfFgCzitDPO3cl_B9vKy0 [in English].
 13. Kytai nadrukuie tryliony yuaniv cherez zahrozu retsesii. UNIAN [China will print trillions of yuan due to the threat of recession. UNIAN]. *www.unian.ua*. Retrieved from <https://www.unian.ua/economics/finance/ekonomika-kitayu-pekinnadrukuye-trilyoni-yuaniv-cherez-zagrozu-recesiji-novini-ukrajina-11043965.html> [in Ukrainian].
 14. Koronavirus: Yaponiia vydilyt 4 miliardy dolariv na pidtrymku ekonomiky [Coronavirus: Japan will allocate \$ 4 billion to support the economy]. *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/10/657867/> [in Ukrainian].
 15. Vozniak, H., & Zherybylo, I. (2020). Minlyvist ekonomiky v umovakh pandemii: finansovo-ekonomichni naslidky dlia krainy ta terytorialnykh hromad [Economic variability in a pandemic: financial and economic consequences for the country and territorial communities]. *Ekonomichni chasopysy Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky - Economic Journal of the East European National University named Lesya Ukrainka, 3, 51-57* [in Ukrainian].
 16. Sytuatsiia na zareiestrovanomu rynku pratsi ta diialnist derzhavnoi sluzhby zainiatosti [The situation on the registered labor market and the activities of the state employment service]. *www.dcz.gov.ua*. Retrieved from <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68> [in Ukrainian].
 17. Kramar, O. Eksport-import-karantyn [Export-import-quarantine]. *m.tyzhden.ua*. Retrieved from <https://m.tyzhden.ua/publication/242714>. Naybolee veroiatnie posledstvyia koronavyrusa dlia bukhucheta – raziasnenye [Most likely accounting implications of the coronavirus – clarified]. *gaap.ru*. Retrieved from <https://gaap.ru/news/159576/> [in Russian].

18. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 13 «Otsinka spravedlyvoi vartosti» [International Financial Reporting Standard 13 “Fair Value Measurement”]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_068#Text [in Ukrainian].
19. Chy nalezhnym chynom vyznachaietsia spravedlyva vartist? [Is fair value properly determined?]. *home.kpmg*. Retrieved from <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2020/04/covid-19-assets-1b.html> [in Ukrainian].
20. Chy pryzviv COVID-19 do vynyknennia nemynuchykh zoboviazan chy zbytkovykh dohovoriv? [Did COVID-19 lead to unavoidable liabilities or loss agreements?]. *home.kpmg*. Retrieved from <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2020/04/covid-19-liabilities.html>. [in Ukrainian].
21. Potentsiinyi vplyv spalakhu koronavirusu na finansovu zvitnist [Potential impact of coronavirus outbreak on financial statements]. Retrieved from <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/potential-effects-of-the-coronavirus-outbreak-on-reporting-periods> [in Ukrainian].